

Regionální politika v EU a v ČR: systémový přehled

3AM391 Regionální ekonomika v kultuře

Ing. Milan Lindner, Ph.D.

Katedra arts managementu, FPH VŠE v Praze

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Regionální politika v EU a v ČR - systémový přehled

- A. Základní pojmy a vymezení - opakování
- B. Regionální politika v Evropské unii
- C. Regionální politika České republiky

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Regionalismus

Regionalismem se v užším pojetí rozumí soubor sdílených jevů, vztahů a procesů (např. územní zvláštnosti a charakteristiky, identifikace s určitým územím, regionální loajalita apod.) vázaných k určitému území, tzv. regionu.

Na rozdíl od kulturně a/nebo historicky založeného užšího chápání lze regionalismus vnímat i v širším slova smyslu, např. jako platformu pro regionální a místní úrovně správy a samosprávy. V tomto směru se rovněž hovoří o tzv. „top-down“ přístupu k regionalismu (vs. „bottom-up“ přístup popsany výše).

V mezním případě může regionalismus proltnout až do politické úrovně a vyvolávat někdy až separatistické tendence (Baskicko, Severní Irsko ad.).

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Region

- řada různých definic v závislosti na účelu jeho vymezení
- nejprve vymezován na bázi geografických charakteristik, teprve postupně se začalo hovořit i o regionech i v souvislosti se socio-ekonomickými, demografickými, kulturními a dalšími charakteristikami
- obecně vzato jde o územní komplex vznikající v důsledku určité regionální diference
- lze hovořit o různých druzích regionů: homogenní vs. heterogenní, v případě heterogenních pak o nodálních, spádových, uzlových, funkčních ad.
- významní autoři: J. H. von Thünen, A. Weber, W. Christaller, A. Lösch

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Regionalizace

Regionalizací rozumíme činnost směřující k vymezení konkrétních regionů pro konkrétní účely.

Významnou roli v této souvislosti hraje bezpochyby kartografie a výsledné znázornění vymezených regionů v mapě.

Klíčovou bází regionalizace je však určení konkrétních kritérií pro definici výsledných regionů a rovněž metod užitých při jejich vymezení.

Při vymezení regionů pak hrají zvláště významnou roli parametry jako např. požadované míry homogenity regionů ve sledovaných jevech, požadavky na vymezení a určení spádovosti v případě nodálních regionů apod.

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Regionalistika (regionální věda, Regional Science)

Regionalistika je považována za souborný obor, který se zabývá studiem prostoru, prostorových jevů, vztahů a procesů. Pro tyto účely pak sdružuje poznatky z celé řady různých vědních disciplín, zejména pak z geografie, sociologie či urbanismu, ale rovněž z ekonomie, demografie, kultury, environmentálních věd ad.

Regionální vědu začal ve svých dílech zmiňovat jako první v 50. letech 20. stol. Walter Isard, uvedenou problematikou se však zabývala i řada dalších vědců.

Klíčovým přínosem regionalistiky je pozornost věnovaná prostorové stránce řešených problémů; až do poloviny 20. stol. se význam prostoru coby faktoru ovlivňujícího ekonomické činnosti nezmiňoval, resp. nedoceňoval.

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Regionální politika

Regionální politika je vnímána jako soubor principů, přístupů a následně i mechanismů a opatření směřujících k identifikaci a následné eliminaci neúčinných regionálních disparit zapříčiňujících různé typy znevýhodnění určitých regionů oproti regionům ostatním.

Definice, historický vývoj, jakož i motivy a současná praxe existence regionální politiky v podmínkách Evropské unie a České republiky jsou popsány níže.

A. Základní pojmy a vymezení: opakování

Předmět zájmu regionální politiky

Předmětem zájmu regionální politiky jsou obvykle zejména tzv. znevýhodněné či rovněž problémové regiony, pro které je typická určitá forma znevýhodnění (oproti regionům ostatním i (průměrnému/obvyklému) stavu na úrovni národní či nadnárodní).

Znevýhodnění přitom může mít různou podobu:

- a) z důvodu nedostatku potřebných zdrojů ekonomicky zaostávající regiony
- b) z důvodu nedostatečného využití existujících zdrojů zaostávající regiony
- c) strukturálně postižené regiony (se stagnující či upadající úrovní využití existujících zdrojů)
- d) ale může jít např. i o „přetížené“, tj. naopak vysoce rozvinuté regiony ad.

B. Regionální politika EU

Regionální politika v Evropské unii

- B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii
- B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie
- B.3 Programové období a jejich priority
- B.4 Aktuální programové období 2014-2020
- B.5 Programové období 2021-2027

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Základní informace o regionální politice v EU

V podmínkách Evropské unie je regionální politika nazývána **politikou hospodářské, sociální a územní soudržnosti** (*economic, social and territorial cohesion, cohesion policy*), přičemž je považována za jeden z klíčových projevů principu solidarity mezi jednotlivými členskými státy EU.

Cílem kohezní politiky (*dříve do roku 2007 jen politiky hospodářské a sociální soudržnosti, poté došlo k jejímu rozšíření ještě o aspekt územní soudržnosti, viz též dále*) je dosažení vyrovnaného (udržitelného) socio-ekonomického rozvoje napříč všemi regiony Evropské unie.

Kohezní politika má primárně investiční charakter, podporuje ekonomický růst, konkurenceschopnost a tvorbu pracovních míst, přičemž plně respektuje koncept (trvale) udržitelného rozvoje.

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Ekonomická, sociální a územní soudržnost Evropské unie

Economic, social and territorial cohesion: In order to promote its overall harmonious development, the European Union is strengthening its economic, social and territorial cohesion. In particular, the EU aims to reduce disparities between the levels of development of its various regions. Among the regions concerned, special attention is paid to rural areas, areas affected by industrial transition, and regions which suffer from severe and permanent natural or demographic handicaps, such as the northernmost regions with very low population density, as well as island, cross-border and mountain regions.

(Legal basis: Articles 174 to 178 of the Treaty on the Functioning of the EU (TFEU)).

Zdroj: European Commission (EC). (2019). *Economic, social and territorial cohesion* [online]. Brussels, European Commission. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/93/economic-social-and-territorial-cohesion>

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Předmět zájmu kohezní politiky

Dle platných ustanovení Smlouvy o EU se zájem politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (tj. kohezní politiky) soustředí zejména na území (regiony):

- a) venkovské zemědělské;
- b) dotčené úpadkem (a následnou konverzí) průmyslové výroby
- c) zčásti či permanentně geograficky nebo demograficky handicapované)
 - i) severská území s velmi nízkou hustotou osídlení
 - ii) ostrovní území
 - iii) příhraniční území
 - iv) horské regiony

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Vývoj kohezní politiky I.

První projevy solidarity mezi členskými zeměmi budoucí Evropské unie měly charakter investičních půjček.

První faktická písemná zmínka o solidaritě mezi členskými státy tehdejšího Evropského společenství se pak objevila v roce 1957 v Římské smlouvě – založeny byly dva dosud pro fungování kohezní politiky klíčové nástroje (posléze nazývané jako tzv. strukturální fondy): European Social Fund (ESF) a European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF; *charakter strukturálního fondu však měla pouze jeho Guidance Section*).

V roce 1975 byl poprvé akcentován regionální aspekt soudržnosti, a to vytvořením třetího strukturálního fondu v podobě: European Regional Development Fund (ERDF), k němuž pak v roce 1994 přibyl ještě i zvláštní na financování projektů transnacionálního významu orientovaný Cohesion Fund (CF).

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Vývoj kohezní politiky II.

Jednotný evropský akt (čl. 23) v roce 1986 převedl problematiku hospodářské a sociální soudržnosti do kompetence Evropského společenství.

Maastrichtská smlouva pak v roce 1992 problematiku hospodářské a sociální soudržnosti v komunitárních dokumentech dále akcentovala, připraveno bylo zřízení čtvrtého finančního nástroje v podobě CF (viz výše).

Lisabonská smlouva v roce 2008 zavedla třetí rozměr soudržnosti Evropské unie v podobě tzv. územní soudržnosti (territorial cohesion) – kohezní politika i působení strukturálních fondů a CF se od té doby podporují dosahování stanovených cílů hospodářské, sociální a územní soudržnosti Evropské unie.

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Současné nástroje financování kohezní politiky

European Structural and Investment Funds:

- European Social Fund (ESF)
- European Regional Development Fund (ERDF)
- European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)
(od roku 2014 nahradil původní záruční sekci EAGGF, viz výše)
- European Maritime and Fisheries Fund (EMFF)
- Cohesion Fund (CF)

a popř. i další zdroje, např. Evropské investiční banky aj.

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Současné nástroje financování kohezní politiky

European Social Fund (ESF): Hlavní nástroj pro prevenci a boj s nezaměstnaností, podporuje rozvoj lidských zdrojů, sociální integraci na trhu práce, rovné příležitosti mužů a žen a udržitelný rozvoj; podporuje neinvestiční projekty.

European Regional Development Fund (ERDF): Podporuje investiční projekty zaměřené na eliminaci regionálních disparit na území EU, soustředí se zejména na podporu zaostávajících regionů a regionů strukturálně postižených.

Cohesion Fund (CF): Poskytuje finanční příspěvky projektům orientovaným na ochranu životního prostředí a rozvoj transnacionální dopravní infrastruktury; mohou jej využívat pouze členské státy, jejichž GDP na obyvatele nepřesahuje 90% průměru GDP / obyv. v EU.

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Současné nástroje financování kohezní politiky

Základní principy efektivního fungování strukturálních a investičních fondů EU:

- Využívání fondů v souladu s předem definovanými cíli pro konkrétní regiony
- Princip partnerství mezi Evropskou komisí, členským státem a regionální autoritou při plánování, implementaci i kontrole využití prostředků
- Programový charakter asistence (financování projektů) z prostředků fondů
- Podpora projektů současně z evropských i národních příspěvků
- Podpora při posilování pracovního trhu a současně i regionálních ekonomik v kombinaci s podporou cílů evropské územní spolupráce včetně přeshraniční spolupráce, transnacionálních a interregionálních vazeb

B.1 Vývoj a charakter regionální politiky v Evropské unii

Finanční rozsah současné kohezní politiky Evropské unie

Od roku 1988 se objem finanční podpory kohezní politiky zcela zásadně zvýšil, kohezní politika se výší alokovaných prostředků zařadila vedle společné zemědělské politiky EU.

V programovém období 2014-2020 je takto alokováno přes 350 mld. EUR, tj. cca 32,5 % celkového objemu rozpočtu EUR, z toho 200 mld. prostřednictvím ERDF, 83 mld. via ESF a 63 mld. via CF.

Pro období 2021-2027 se pak počítá s alokací cca 330 mld. EUR, přičemž obdobný zůstane objem ERDF, mírně se navýší rozpočet ESF a naopak sníží alokace prostřednictvím CF.

B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie

Mýty vs. fakta o kohezní politice EU

I. Kohezní politika pomáhá pouze chudým regionům

Podporou investic realizovanou prostřednictvím kohezní politiky v určených cílových regionech EU podporuje rozvoj nejen přímo v nich, ale i v regionech ostatních.

Přímá podpora přitom nesměřuje pouze do „chudých“ regionů, ale i do regionů strukturálně postižených, popř. i do úspěšných regionů, které však začínají být ekonomicky přetížené a z tohoto důvodu se pak zvyšuje jejich environmentální zátěž.

Podpora investic v cílových územích má nepochybné multiplikační efekty, z nichž pak těží i území okolní, resp. všechny ostatní regiony daného členského státu.

Současně platí, že opatření kohezní politiky mají preventivní charakter, zejména z pohledu boje proti regionálním disparitám, které mohou být významné negativní dopady z pohledu demografického, ekonomického, sociálního i kulturního.

B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie

Mýty vs. fakta o kohezní politice EU

II. Kohezní politika nemá žádnou přidanou hodnotu

Podle dokumentu zpracovávaného pro Evropskou komisi „Ex post evaluace prostředků ERDF a CF v letech 2007-13“ (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_swd_report_en.pdf) jsou pozitivní efekty a přidaná hodnota opatření realizovaných v rámci kohezní politiky zcela zřejmé. Podle evaluace lze ukazatel ROI (Return of Investment; návratnost investic) vyčíslit v úrovni 2,74 EUR na každé 1 EUR investované v letech 2007-13, což znamená návratnost v úrovni 274%.

Realizace kohezní politiky tak významně napomáhá navyšovat GDP EU, současně pak iniciuje tvorbu nových pracovních míst (do konce roku 2015 bylo vytvořeno až 1,2 mil. nových pracovních míst), podporuje výzkumné a inovační projekty, jakož i malé a střední podniky či start-ups.

B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie

Mýty vs. fakta o kohezní politice EU

III. Z prostředků EU jsou financovány neužitečné/nesmýslné projekty

Výběr z prostředků EU podporovaných projektů provádějí národní a regionální autority jednotlivých členských států EU, které současně zodpovídají za jejich potřebnost, užitečnost a prioritní realizaci.

V období 2014-20 je v EU vyčleněno na podporu regionálních projektů 460 mld. EUR a podpořeno je vytvoření 420 tis. nových pracovních míst, profesní vzdělávání a rozvoj 3,7 mil. občanů EU, modernizace škol a péče o děti pro 6,7 mil. dětí, podpora více než 800 tis. podniků, zlepšení zdravotní péče pro 44 mil. občanů ad.

B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie

Mýty vs. fakta o kohezní politice EU

IV. Z realizace kohezní politiky profitují pouze méně rozvinuté země EU, a to na úkor zemí bohatších

V roce 2017 přispívalo do rozpočtu EU více nežli z něj zpět získávalo, 11 členských států EU. I ony však za své příspěvky získávají nepopiratelnou hodnotu, zejména bezpečnost a stabilitu (trhu) EU, lepší infrastrukturu napříč unií ad.

Navíc je nutné zohlednit i multiplikační efekty investic směřujících sice primárně do méně rozvinutých států EU, ale vyvolávajících logicky dodatečné toky finančních prostředků v důsledku např. dodavatelského či subdodatelského působení při realizaci projektů v méně rozvinutých zemích ze strany podnikatelských subjektů zemí rozvinutějších (např. stavebnictví, dodávky investičních celků apod.), jakož i rozvoje a zvyšování kapacity trhů v méně rozvinutých zemích apod.

B.2 Mýty vs. fakta o kohezní politice Evropské unie

Mýty vs. fakta o kohezní politice EU

V. Kohezní politika je celá pouze o korupci a podvodech.

Při administraci projektů kohezní politiky dochází k chybám (ztráta dokumentace, chybná dokumentace) a v některých případech i k pokusům o zneužití prostředků evropských fondů. Chyby v projektech jsou řešeny s ohledem na skutečnost, do jaké míry znemožňují či brání dosažení požadovaných cílů projektu; mohou být i důvodem pro snížení/odejmutí podpory z prostředků EU.

Podezření na zneužití evropských prostředků řeší European Anti-Fraud Office (OLAF), jedná se však o pouze několik málo případů z několika set projektů kontrolovaných každý rok prostřednictvím European Court of Auditors (ECA).

Podle OLAF došlo mezi lety 2013-17 k neregulárnímu užití pouze 1,8% rozdělovaných prostředků fondů EU, z toho však pouze zlomek znamenal jejich zneužití (defraudaci). Procento neregulárně užitých financí přitom stále klesá.

B.3 Programové období a jejich priority

Přehled programových období

1989 – 1993	„Od projektů k programům“; první víceleté programové období, zaměření na nejchudší a zaostávající regionů, strategické zaměření investic, zapojení regionálních a lokálních partnerů
1994 – 1999	„Konsolidace & zdvojnásobení úsilí“; uplatněn princip subsidiarity
2000 – 2006	„Rozšířením EU k její úspěšnosti“; v rámci ČR využívány programy předstupní pomoci (od roku 2000; PHARE ad.)
2007 – 2013	„Podpora růstu a pracovních míst“; zjednodušování pravidel/struktur
2014 – 2020	aktuální programové období; „Smart, sustainable, inclusive growth“
2021 – 2017	připravované programové období

B.3 Programové období a jejich priority

Programové období 2007 - 2013

Celková výše investic cca 347 mld. EUR; konkrétní možnosti a podporované priority stanovují operační programy, které si definují individuálně členské státy ve spolupráci s Evropskou komisí v rámci tří stanovených cílů kohezní politiky EU:

1. Konvergence – solidarita mezi regiony (*81,5 % celkového rozpočtu*)

Podpora regionů, které nedosahují 75% průměru úrovně HDP EU / obyv., regionů se sociálními problémy a s poškozeným životním prostředím

2. Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (*16 % rozpočtu*)

Podpora regionů nesplňujících kritéria prvního cíle se záměrem podpory jejich konkurenceschopnosti a zvýšení přitažlivosti pro investory.

3. Evropská územní spolupráce (*2,5 % rozpočtu*)

Podpora přeshraniční spolupráce (mezi zeměmi nebo regiony), k níž by bez pomoci poskytované v rámci politiky soudržnosti nedošlo.

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Základní parametry

Celková výše investic 366,8 mld. EUR.

Operační programy definované individuálně členskými státy ve spolupráci s Evropskou komisí zaměřeny na dosažení cílů strategie Evropa 2020, tj. zejména na nastartování růstu, tvorbu pracovních míst, boj proti změně klimatu, řešení energetické závislosti, omezení chudoby a sociálního vyloučení.

Stanoveny dva cíle regionální politiky EU:

1. Investice pro růst a konkurenceschopnost (97,6 % rozpočtu).

Cíl financován z fondu ERDF, ESF a Fondu soudržnosti.

2. Evropská územní spolupráce (2,4 % rozpočtu).

Cíl platný již pro období 2007-2013, i nadále financován z ERDF.

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Podporované regiony

Podporovány všechny regiony EU – jsou přitom rozděleny do tří kategorií:

- i) méně rozvinuté regiony, jejichž HDP/obyv. je nižší než 75 % průměru EU-28;
- ii) tzv. přechodové regiony, jejichž HDP/obyv. se pohybuje v rozmezí 75 – 90 % průměru EU-28;
- iii) více rozvinuté regiony, jejichž HDP/obyv. je vyšší než 90 % průměru HDP/obyv. za EU-28.

Oba strukturální fondy (ERDF a ESF) mají stanoveny užší okruh klíčových priorit, na které je vyčleněna většina finančních prostředků (mezi 50 – 80 % dle kategorie regionů).

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Hlavní priority strukturálních fondů

Hlavní priority pro investice ERDF: inovace a výzkum, digitální agenda, podpora pro malé a střední podniky a nízkouhlíková ekonomika. Oproti předchozímu programovacímu období zdvojnásobeny finanční prostředky na podporu SME na 140 mld. EUR.

ESF - 4 hlavní priority: zaměstnanost a mobilitu, vzdělávání, sociální začleňování a zlepšení veřejné správy.

CF (Fond soudržnosti určený na podporu členských států a nikoliv primárně regionů: přes 66 mld. eur na budování transevropských dopravních sítí a realizaci environmentálních projektů v oblasti infrastruktury. Pro čerpání z Fondu soudržnosti jsou způsobilé členské státy, jejichž HDP/obyv. je nižší než 90 % průměru EU-28 (kritérium přitom splňuje i ČR).

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Změny v kohezní politice od aktuálního programového období

System předběžných podmínek

Region, do kterého mají plynout prostředky ze strukturálních fondů, musí splnit předem stanovené podmínky, např. přijetí tzv. strategie „inteligentní specializace“ pro rozpoznání specifických předností a potenciálu regionů, dopravní strategie, opatření k zadávání veřejných zakázek, dodržování zákonů v oblasti životního prostředí ad.

Výkonnostní rezerva a motivace k rychlému a kvalitnímu čerpání

Cca 6 % alokovaných prostředků jednotlivým členským státům bude v předposledním roce období přerozděleno programům, které splní předem definované cíle vytyčené Evropskou komisí a členskými státy.

Měřitelnost přínosu podpořených operací, plnění stanovených indikátorů

Výraznější orientace na výsledky všech podporovaných projektů.

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Změny v kohezní politice od aktuálního programového období

Společná strategie pro větší koordinaci a omezení přesahů

Lepší koordinace mezi jednotlivými fondy regionální politiky EU a lepší vazba na další nástroje EU, jako je program Horizont 2020, CEF nebo EaSI.

Zjednodušená a mezi fondy více sjednocená pravidla způsobilosti výdajů

Společný soubor pravidel, jednodušší účetní pravidla, využití digitálních technologií.

Znovuzavedení pravidla n+3

Finanční prostředky alokované pro rok n musí být reálně vyčerpány nejpozději do tří let, tj. do konce roku n+3. Pravidlo je klíčové pro přípustnou dobu realizace projektu a jeho finanční vypořádání. Pravidlo n+3 platilo v ČR již v letech 2007-2010, do roku 2013 pak bylo uplatňováno pravidlo n+2.

B.4 Aktuální programové období 2014-2020

Změny v kohezní politice od aktuálního programového období

Propojení kohezní politiky EU a hospodářského stavu členských států

Reálné užití prostředků ze strukturálních fondů EU může být korigováno dle stavu ekonomiky daného členského státu z hlediska např. jeho nadměrného rozpočtového schodku. EK může vyzvat státy, aby upravily své programy za účelem podpory zásadních strukturálních reforem, v krajním případě pak může EK poskytování prostředků zcela pozastavit.

Posílení městského rozměru této politiky

Vyčlenění minimální částky pro integrované projekty ve městech.

Vyšší míra uplatnění finančních nástrojů na úkor dotací

Rozšíření možnosti užití prostředků strukturálních fondů pro malé a střední podniky.

B.5 Programové období 2021-2027

Základní informace, cíle programového období

Pro uvedené programové období dojde ke změně podoby v předchozích obdobích se v zásadě opakujícími hlavními cíli kohezní politiky – smyslem reformy má přitom být zjednodušení procedur a zvýšení efektivity kohezních investic.

Mezi cíle přitom patří:

- „chytřejší“ Evropa (inovativní a chytrá řešení ekonomické transformace)
- „zelenější“, nízkouhlíková Evropa
- „propojená“ Evropa (mobilita a ICT konektivita)
- „sociální“ Evropa (implementace evropského pilíře sociálních práv)
- Evropa „blíže občanům“ (udržitelný rozvoj měst i venkova prostřednictvím lokálních iniciativ)

B.5 Programové období 2021-2027

Způsob realizace kohezní politiky v následujícím období

Investice do všech regionů – regiony i nadále rozděleny do 3 kategorií dle úrovně dosahovaného HDP / obyvatele: méně rozvinuté, přechodové a více rozvinuté.

Jsou doplněna nová kritéria, zejména pak nezaměstnanost mladých lidí, nízká úroveň vzdělání, změna klimatu a přijímání a integrace migrantů. Nejvzdálenější regiony budou i nadále těžit ze speciální podpory EU.

Politika soudržnosti dále podporuje místně vedené strategie rozvoje a dává při řízení finančních prostředků odpovědnost místním orgánům.

I nadále zůstává posílen městský rozměr politiky soudržnosti; 6 % z ERDF je vyčleněno na udržitelný rozvoj měst a zřizuje se nový program pro městské orgány Evropská městská iniciativa, který má sloužit k navazování kontaktů a budování kapacit.

B.5 Programové období 2021-2027

Další chystané změny při realizaci politiky soudržnosti

- méně byrokracie a zjednodušené vykazování nákladů pro podniky a podnikatele, kteří dostávají podporu z EU;
- jediný společný soubor pravidel pro všechny strukturální fondy;
- uplatňování zásady jediného auditu eliminující duplikování kontrolní činnosti;
- vyšší rozpočtová flexibilita umožňující reagovat na potřebné změny v projektech;
- usnadnění při tvorbě místních strategií integrace migrantů v návaznosti na Azylový a migrační fond;
- podpora synergií s dalšími nástroji EU, zejména pak se společnou zemědělskou politikou, programy Horizont Evropa, LIFE či Erasmus+.

B.5 Programové období 2021-2027

Další chystané změny při realizaci politiky soudržnosti

- rozšíření možností využití finančních prostředků na podporu meziregionální a přeshraniční spolupráce (v rámci programu Interreg),
- posílení pravidel a mechanismů pro sledování (a podporu) výkonnosti investic EU,
- kombinace grantového financování s dalšími finančními nástroji s cílem přilákání vyšších objemů soukromého kapitálu,
- zlepšování viditelnosti kohezní politiky, jakož i informovanosti o jejích pozitivních výsledcích, a to včetně komunikace prostřednictvím sociálních sítí,
- jednotná pravidla vizualizace všech strukturálních fondů, jediná databáze projektů provozovaná Evropskou komisí.

C. Regionální politika ČR

Regionální politika České republiky

- C.1 Podstata a pojetí regionální politiky ČR
- C.2 Cíle regionální politiky ČR
- C.3 Finanční nástroje realizace regionální politiky ČR

C.1 Podstata a pojetí regionální politiky ČR

Orientace regionální politiky ČR

Podle webových stránek Ministerstva pro místní rozvoj ČR patří mezi základní cíle regionální politiky rozvoj regionů zaměřený na jejich soudržnost a zvyšování konkurenceschopnosti, čímž se rozumí, že každý region by měl mít příležitosti ke svému vyváženému rozvoji odpovídajícímu jeho potenciálu a specifickým stránkám.

Zvláštní pozornost pak dle ministerstva věnuje regionální politika také specifickým problémům rozvoje měst a venkovských oblastí.

C.1 Podstata a pojetí regionální politiky ČR

Základní nástroj regionální politiky ČR

Základním nástrojem regionální politiky, za niž ze zákona odpovídá Ministerstvo pro místní rozvoj, je [Strategie regionálního rozvoje České republiky](#) platná pro období 2014–2020 (schválena usnesením vlády ze dne 15. května 2013 č. 344) *(povinný studijní materiál, odkaz viz seznam užitých zdrojů)*.

Zabezpečuje provázanost národní regionální politiky s regionální politikou Evropské unie a také s ostatními odvětvovými politikami ovlivňujícími rozvoj území, vycházejí z ní [regionálně zaměřené rozvojové programy](#) financované výhradně z národních zdrojů nebo spolufinancované ze zdrojů Evropské unie.

V současné době probíhá příprava [Strategie regionální rozvoje 21+](#) *(povinný studijní materiál, odkaz viz seznam užitých zdrojů)*. *(zdroj: MMR, 2019a)*

C.1 Podstata a pojetí regionální politiky ČR

Realizační nástroj regionální politiky ČR

Akční plán realizace SRR (dále „Akční plán“) je krátkodobým realizačním plánem, jehož cílem je jednak rozpracování a konkretizace aktivit samotné Strategie regionálního rozvoje ČR a zároveň reaguje na aktuální potřeby v oblasti regionálního rozvoje České republiky. Akční plán je naplňován jak finančními, tak nefinančními nástroji.

Nejvýznamnějším finančním nástrojem pro realizaci Akčního plánu jsou Evropské strukturální a investiční fondy, tematické zaměření národních dotačních programů je širší a pokrývá i oblasti, které není možné v období 2014-2020 z evropských zdrojů financovat (např. podpora cestovního ruchu).

Akční plány jsou zpracovávány pro dvouleté období, aktuálně platný Akční plán pro období 2019-2020 byl schválen vládou dne 18. února 2019. (*zdroj: MMR, 2019a*)

C.1 Podstata a pojetí regionální politiky ČR

Legislativní zajištění regionální politiky ČR

Působnost ministerstva jako ústředního orgánu státní správy ve věcech regionální politiky je vymezena především v rámci zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, v platném znění.

Výkon státní správy v oblasti poskytování státní pomoci při obnově území postiženého živelními a jinými pohromami pak probíhá dle zákona č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území, v platném znění.

Ministerstvo pak zajišťuje i úkoly výzkumu a vývoje v oblasti regionální politiky, dle podkladů zpracovaných kraji připravuje návrhy strategií obnovy území, které slouží po schválení vládou jako výchozí rámcové dokumenty k uvolňování programové pomoci jednotlivými ministerstvy ad.

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Globální a základní cíle regionální politiky ČR 2014-2020

Globální cíl: Zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků (územních jednotek).

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovnávací cíl)

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl)

(zdroj: MMR, 2019b, s. 80)

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Cíle regionální politiky ČR 2014-2020 a jejich argumentace

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Ekonomický růst je podmíněn identifikací regionálních pólů růstu a koncentrací úsilí na zvyšování jejich konkurenceschopnosti. Analytické závěry potvrzují, že v důsledku difúzních efektů se v návaznosti na ekonomický růst určitého regionálního centra zvyšuje i ekonomický potenciál v jeho zázemí. Nutnou podmínkou je přitom odpovídající infrastruktura, jejíž absence může růst regionální konkurenceschopnosti výrazně zpomalit.

Návrh cíle reflektuje hlavní trendy a požadavky na současný charakter konkurenceschopnosti, které spočívají například v podpoře výzkumu, vývoje a inovací a rozvoje lidských zdrojů nebo budování vyšších typů infrastruktury.

Na základě zmíněných skutečností je v rámci tohoto růstového cíle ve vztahu k podpoře územní vyváženosti kladen zejména důraz na zlepšení podmínek pro využití ekonomického potenciálu jednotlivých dílčích území. *(zdroj: MMR, 2019b, s. 81-82)*

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Cíle regionální politiky ČR 2014-2020 a jejich argumentace

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovnávací cíl)

Při vývoji české společnosti dochází v posledních letech k její stále větší diverzifikaci, a to zejména v jednotlivých územních úrovních. Vedle dlouhodobé dominance Prahy nad ostatními regiony se ale začínají projevovat i výrazné rozdíly mezi městy, jejich aglomeracemi a periferními regiony.

Nerovnosti se v území projevují v celém spektru oblastí, vedle demografického vývoje například v kapacitě a dostupnosti veřejných služeb, v absenci pracovních příležitostí nebo v postupném nárůstu sociální vyloučení a zvyšování rizika chudoby.

Vyrovnávací cíl má za úkol odpovídajícím způsobem reagovat na tyto prohlubující se socioekonomické nerovnosti a krizové situace s důrazem na nejvíce postižené regiony ČR.

(zdroj: MMR, 2019b, s. 81-82)

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Cíle regionální politiky ČR 2014-2020 a jejich argumentace

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Koncentrace ekonomických a sídelních aktivit způsobuje významné změny krajiny a životního prostředí. V intenzivně hospodářsky i populačně využívaných oblastech dochází ke kumulaci negativních dopadů rozvoje ovlivňujících životní prostředí i život v něm.

Tyto změny spolu s některými globálními, klimatickými jevy přispívají k nárůstu počtu různých živelních pohrom.

V reakci na tyto problémy je v preventivním cíli akcentován environmentální pilíř udržitelného rozvoje, ve kterém je žádoucí, aby docházelo ke sladění socioekonomického rozvoje s limity a možnostmi životního prostředí v daných územích.

(zdroj: MMR, 2019b, s. 81-82)

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Cíle regionální politiky ČR 2014-2020 a jejich argumentace

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl)

Institucionální cíl je koncipován jako průřezový, neboť se zaměřuje na vytváření podmínek, které jsou nezbytné pro realizaci cílů 1, 2 a 3.

Kvalitní veřejná správa a její vzájemná spolupráce včetně nastavení transparentního a funkčního legislativně administrativního prostředí umožní na jedné straně zlepšení podmínek pro podnikatelský sektor i veřejnost obecně, na straně druhé dostatečné a adekvátní zajištění veřejných služeb.

Celý proces musí být také rámován kvalitním strategickým plánováním a řízením se zapojením všech relevantních partnerů. *(zdroj: MMR, 2019b, s. 81-82)*

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Typologie regionů pro účely programové podpory

Členění regionů je realizováno ve dvou rovinách:

a) základní typologie území:

- člení území celého státu z hlediska hodnocení rozvojového potenciálu a jejich postavení v sídelní struktuře a prioritně slouží pro účely strategického řízení rozvoje území, přípravu a realizaci programových dokumentů a uplatnění finančních i ostatních nástrojů v rámci národních programů i finanční pomoci Evropské unie

b) státem podporované regiony:

- navrženy ve smyslu § 4 odst. 2 zákona o podpoře regionálního rozvoje

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Typologie regionů pro účely programové podpory

a) základní typologie území:

- 1) rozvojová
- 2) stabilizovaná
- 3) periferní

b) státem podporované regiony:

- hospodářsky problémové regiony
- ostatní regiony:
 - sociálně znevýhodněné oblasti
 - vojenské újezdy a jejich bezprostřední okolí
(stávající i zrušené po roce 1989)

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR 2014-2020

Prioritní oblast 1 - Regionální konkurenceschopnost

Priorita 1: Využití potenciálu rozvojových území

Priorita 2: Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Prioritní oblast 2 - Územní soudržnost

Priorita 3: Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území (*průřezová*)

Priorita 4: Vyvážený rozvoj stabilizovaných území

Priorita 5: Oživení periferních území

Prioritní oblast 3 - Environmentální udržitelnost

Priorita 6: Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech

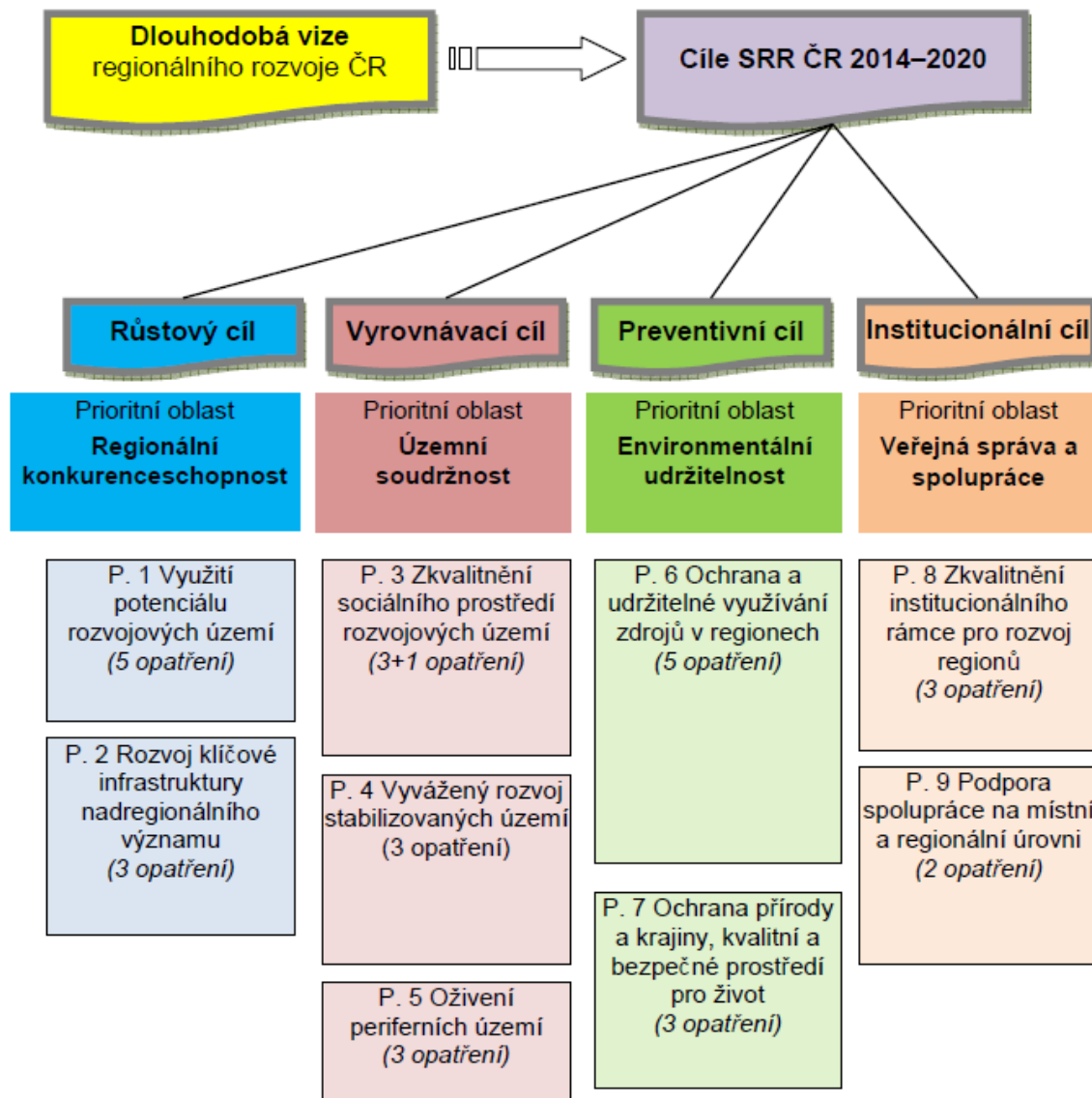
Priorita 7: Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život

Prioritní oblast 4 - Veřejná správa a spolupráce

Priorita 8: Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů

Priorita 9: Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni *(zdroj: MMR, 2019b, s. 82)*

STRUKTURA STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR 2014–2020

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR 2014-2020

V rámci každé priority je vždy definován její cíl, jakož i konkrétní opatření směřující k jeho naplnění – viz příklad u priority 1 Využití potenciálu rozvojových území:

1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem

1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí

1.3 Podpora integrace dopravních systémů

Opatření je zaměřeno zejména na rozšiřování integrovaných systémů veřejné dopravy, přestupních terminálů, na budování infrastruktury pro dopravu v klidu, infrastruktury pro městskou dopravu (železniční, tramvajovou a trolejbusovou dopravu), infrastruktury pro nemotorovou dopravu. Opatření je zaměřeno také na budování uzlů integrované dopravy, na výstavbu multimodálních terminálů a veřejných logistických center, rozvoj mezinárodních letišť apod.

1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury

1.5 Adaptabilita trhu práce

(zdroj: MMR, 2019b, s. 87)

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Národní programy regionální politiky ČR 2014-2020

(dle strategie se jedná se o návrhy, jejich realizace je v kompetenci MMR; aktuální stav vyhlášených programů viz např. webové stránky MMR, oddíl Národní dotace; dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/Narodni-dotace>)

Podpora rozvoje státem podporovaných regionů – podpora strategického plánování, strategického managementu a projektové přípravy v těchto regionech. Klíčovým cílem je podpora zvýšení absorpční kapacity daných regionů tak, aby byly uvedené regiony schopné získat dotační podporu z fondů EU.

Podpora rozvoje specifických regionů státu –komplexní podporu specifických regionů (regiony se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených či ohrožených skupin obyvatel a přírodních či kulturních hodnot krajiny, bývalé vojenské újezdy, velkoplošné lokality brownfields) s cílem umožnění jejich adekvátního rozvoje případně nového funkčního využití.

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Národní programy regionální politiky ČR 2014-2020

Podpora území postižených živelními pohromami –podpora na odstraňování škod po živelních pohromách na majetku územních samosprávných celků. Cílem je přispět prostřednictvím dotace z rozpočtové kapitoly MMR k obnově základních funkcí v území zabezpečovaných v působnosti územních samosprávných celků a tím odstranit nebo omezit možné důsledky pohrom spočívající v narušení plynulosti, dostupnosti a kvality výkonu veřejné správy.

Podpora bydlení při živelní pohromě: poskytnutí finančních prostředků na zajištění dočasného náhradního ubytování, na odstranění stavby pro bydlení a na opravy poškozeného bytu vlastníkům poškozených staveb pro bydlení prostřednictvím obcí.

C.2 Cíle regionální politiky ČR

Národní programy regionální politiky ČR 2014-2020

Podpora obnovy a rozvoje venkova - formou dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí a dále i vytvořit organizační a ekonomické podmínky k podpoře obyvatel venkova a samospráv venkovských obcí k tomu, aby se vlastními silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životního prostředí, udržování přírodních a kulturních hodnot venkovské krajiny a rozvoj ekologicky nezávadného hospodářství. Předpokládána je přitom participace obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi.

Podpora rozvoje potenciálu cestovního ruchu a kulturního potenciálu – podpora projektů zaměřených na provázání a synergický rozvoj různých typů rozvojových potenciálů regionů s vazbou na cestovní ruch.

C.3 Finanční nástroje realizace regionální politiky ČR

Finanční zdroje určené na podporu státem určených regionů

(řazeno z hlediska významnosti)

1. Prostředky z fondů EU

V rámci prostředků programů spolufinancovaných z fondů EU budou vymezené regiony podporovány následujícím způsobem:

- Vyčleněním specifických potřeb/prostoru v rámci podpůrných nástrojů regionálně zaměřeného programu a tematických programů (priorita/intervence pro dané regiony);
- Modifikací hodnotících kritérií zvýhodňující vymezené regiony – prostřednictvím časově i věcně koordinovaných výzev (operačních) programů pro tyto regiony;
- Zohledněním intenzity podpory v rámci vybraných opatření v programech ESIF;
- Aplikací vhodného typu nástrojů integrovaných přístupů (ve vybraných OP), které budou představovat nutnou podmínku pro získání podpory.

C.3 Finanční nástroje realizace regionální politiky ČR

Finanční zdroje určené na podporu státem určených regionů

2. Státní programy podpory regionálního rozvoje

Příkladem takového programu je např. **Obnova obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou**, v rámci něhož mohou být podpořeny regiony postižené živelními pohromami (povodně, vichřice ad.) nebo regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím.

V původním vymezování státem podporovaných regionů se bezprostřední orientace na řešení problematiky regionů postižených živelními pohromami prakticky neprosazovala, s ohledem na odlišný charakter hospodářských dopadů pohrom (zejména povodní nebo vichřic) však vytváří vhodný rámec pro operativně uvolňovanou státní pomoc určenou pro obnovu postiženého území v závislosti na výši předběžného odhadu nákladů na obnovu majetku sloužícího k zabezpečení základních funkcí v území.

C.3 Finanční nástroje realizace regionální politiky ČR

Finanční zdroje určené na podporu státem určených regionů

3. Sektorové programy

Mezi sektorové programy jsou zařazeny zejména následující tituly:

Program řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji (řešení důsledků historických ekologických zátěží vzniklých v důsledků lomové (povrchové) těžby hnědého uhlí v uvedených regionech)

Program řešení revitalizace Moravskoslezského kraje (řešení důsledků ekologických zátěží vzniklých před účinností novely horního zákona řešící vytváření finančních rezerv na sanaci včetně rekultivací a důlních škod a důsledků restrukturalizace hutnictví)

C.3 Finanční nástroje realizace regionální politiky ČR

Finanční zdroje určené na podporu státem určených regionů

4. Krajské rozvojové programy

Na základě příslušné Strategie rozvoje kraje resp. Programu rozvoje kraje mohou kraje podporovat různé typy projektů formou dotací poskytnutých především z jejich rozpočtů. Dotace či granty by měly být poskytované v souladu s doporučenými principy uplatňování územní dimenze.

Zdroje

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. (2011). *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Karolinum. 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.

WOKOUN, René, MATES, Pavel, KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava a kol. (2011). *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 474 s. ISBN 978-80-7380-304-9.

ZAHRADNÍK, Petr. (2017). *Kohezní politika Evropské unie*. Praha: C. H. Beck. 656 s. ISBN 978-80-7400-527-5.

Zdroje

Evropská komise (EC). (2019a). *Regionální a městský rozvoj* [online]. Brusel, Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/cs/

European Commision (EC). (2019b). *Economic, social and territorial cohesion* [online]. Brussels, European Commision. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/93/economic-social-and-territorial-cohesion>

Euroskop.cz. (2019). *Regionální politika*. In: euroskop.cz [online]. Praha, Úřad vlády České republiky. [cit.19-09-19]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9195/sekce/regionalni-politika/>

Zdroje

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky (MMR). (2019a). *Regionální rozvoj* [online]. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

<https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Regionalni-rozvoj>

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky (MMR). (2019b). *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020* [online]. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

[https://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Regionalni-rozvoj/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020-\(1\)](https://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Regionalni-rozvoj/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020-(1))

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky (MMR). (2019c). *Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+* [online]. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj. [cit. 19-09-20]. Dostupné z:

<https://www.mmr.cz/cs/Microsites/Uzemni-dimenze/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2021>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

